

MARIJAN KRAŠ
Varaždin

Primljeno: 09.05.2008.
Prihvaćeno: 21.10.2008.

GRADSKA KNJIŽNICA VARAŽDIN OD 1947. DO 2007. GODINE

Istraživanja povijesti narodnih čitaonica i knjižnica u Varaždinu i okolici u 19. i 20. stoljeću osvijetlila su okolnosti njihova nastanka i djelovanja. O tome postoji niz radova koji predstavljaju vrijedne priloge povijesti knjižničarstva u Hrvatskoj.¹ Međutim, značajna i zanimljiva tema o nastanku i razvoju varaždinske gradske knjižnice po okončanju 2. svjetskog rata do našeg vremena, izmicala je pažnji istraživača. Po mojem skromnom mišljenju, Gradska knjižnica Varaždin ubrzano se razvila u vodeću ustanovu narodnog knjižničarstva početkom pedesetih godina 20. stoljeća ne samo u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, već i u okvirima Republike Hrvatske.

GRADSKA KNJIŽNICA OD 1947. DO 1958.

1945. godine nakon početne normalizacije životnih prilika u Varaždinu počinju djelovati:

1. Hrvatska čitaonica (do 1939. Narodna čitaonica, slijednica Društva narodnog, odnosno Ilirske čitaonice osnovane 1838. godine),
2. Gradska pučka knjižnica, osnovana 1919. godine,
3. Knjižnica Radničko-naobrazbenog društva “Sloboda” Varaždin, osnovana 1906. godine.²

Nezavidno poratno stanje varaždinske čitaonice ostalo je zabilježeno u zapisniku 107. glavne godišnje skupštine Narodne čitaonice, u kojem je 15. srpnja 1945. tajnik Ivan Milčetić (ml.) zapisao:

¹ Tekstovi u Godišnjaku Gradske knjižnice br. 1/1995: Vanda Milčetić, Marijan Kraš, Drago Bišćan, Milan Rogić ...

² Kraš, Marijan: Encyclopaedia moderna br. 18/1998, str. 87-96.

...Prostorije su nađene u žalosnom stanju, stijene oštećene, izgrebene i prljave, prozori polupani od bombardiranja, zahodi devastirani. Prava Augijeva staja. Zaslugom Gradskog poglavarstva uređene su obje velike dvorane. Trebalo je punih šest sedmica dok su bili završeni svi obrtnički radovi i to je razlog da se glavna skupština održava tek današnji dan. (...) ³

Čitaonica je bila smještena na prvom katu sjeverne strane Kazališta (danas klub *Europa media* i mala koncertna dvorana HNK). Sredinom srp-nja otpočela je redovnim radom, a bila je otvorena od 8 do 20 sati. Izvršena je pretplata na dnevnik i časopise iz svih republika Federativne Republike Jugoslavije, a uskoro i iz svjetskih metropola. Nastavljena je tradicija održavanja koncerata zagrebačkih umjetnika.

104. Zbirna zapisnica skupštine Narodne čitaonice održane u nedjelju 15. srpnja 1945. u 11 sati prije podne u društvenim prostorijama. Skupština je izdvojila 52 planera. Izdavanje lista: 37 dana, 10 sati, 10 minuta, 10 sekundi i 10 milisekundi.
Skupština je donijela odluku da Narodna čitaonica bude otvorena svakog dana od 8 do 20 sati. Izvršena je pretplata na dnevnik i časopise iz svih republika Federativne Republike Jugoslavije, a uskoro i iz svjetskih metropola. Nastavljena je tradicija održavanja koncerata zagrebačkih umjetnika.

Faksimil zapisnika Narodne čitaonice od 15. srpnja 1945.

„Varaždinske vijesti“ od 15. rujna 1945. donose obavijest o preseljenju Gradske pučke knjižnice iz Frankopanske ulice (danas Ul. A. Stepinca) u zgradu Kazališta u prostor prizemlja sa sjeverne strane (sada ured ravnatelja Gradske knjižnice). Upućen je poziv građanima da vrate posuđene knjige, uz najavu da će posudba otpočeti 15. listopada. Postupno se stvaraju uvjeti za primjeren prostor i za organizaciju djelovanja suvremene gradske knjižnice.

GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA “SLOBODA” VARAŽDIN OD 1947. DO 1958. GODINE

Gospođa Vanda Milčetić, dugogodišnja direktorica Gradske knjižnice navodi da je “nepune dvije godine knjižnica radila u starim okvirima, postav-

³ Knjiga zapisnika Narodne čitaonice u Varaždinu od 15. srpnja 1945.

ljen je i prvi stalni knjižničar, a uskoro je stvorena odluka o osnivanju velike moderne i reprezentativne knjižnice. Početkom 1947. godine fuzioniraju se Narodna čitaonica, Gradska pučka knjižnica i knjižnica RKUD "Sloboda" ... Osnivanje nove Gradske knjižnice povjereno je ovom društvu, a isto tako i briga oko uređenja prostorija nove ustanove.

...Ona dobiva sve prostorije bivše kazališne restauracije. S mnogo brižljivosti i s dovoljno materijalnih sredstava uređuju se prostorije i kad je **30. travnja 1947. godine uoči 1. maja knjižnica svečano otvorena**,* ona ima svoj izgled: predsoblje s garderobom, veliku dvoranu sa 120 sjedala za čitanje novina i časopisa, malu studijsku dvoranu sa 32 sjedala i priručnom bibliotekom, prostoriju s abecednim i stručnim katalogom koja služi za izdavanje i vraćanje knjiga, moderno spremište (projekt arh. Freudenreicha) i sobu za rad stručnog osoblja sa katalozima za unutrašnju bibliotečnu uporabu i stručnom bibliotekarskom literaturom."⁴

Grad Varaždin je već početkom 1947. godine osigurao osnovne uvjete za razvitak knjižnične djelatnosti osnivanjem Gradske knjižnice i čitaonice "Sloboda" Varaždin kao samostalne ustanove kulture. U narednih trideset godina - sve do 1978, knjižnica nosi neizbrisivi pečat rada i stvaranja direktorice ustanove gospođe Vande Milčetić. Uz njeno stručno vodstvo i veliko zalaganje, postupno zapošljavanje knjižničara, Gradska knjižnica stalno povećava broj članova, nabavu i posudbu.

Ipak, za zapošljavanje knjižničara nije bilo razumijevanja, čega se sjeća gospođa Vanda Milčetić:

"Dvije godine sam radila sama, a knjižnicu je činio fond od sedam tisuća knjiga bivše Pučke knjižnice i dvije tisuće knjiga iz knjižnice RKUD "Sloboda". Zapravo je trebalo od hrpe knjiga u jednoj prostoriji napraviti knjižnicu. ..."⁵

Osim V. Milčetić, među prvim knjižničarima bila je Blaženka Šulte (zaposlena 1949), manipulant Ivan Brlek (1948), Josip Divić (1949) i Danica Kutnjak (1954).

U složenim uvjetima poratne izgradnje i skromnih mogućnosti, Gradska knjižnica je svojim stručnim radom, izborom knjiga i ponudom novina i časopisa postala redovno okupljalište mladih i intelektualaca. Profesor Joža Skok, tada gimnazijalac, susretao je ovdje 1949. godine pjesnika Zvonka Mil-

⁴ Milčetić, Vanda: Dvanaest decenija Gradske knjižnice. Varaždinske vijesti br. 634. 24.04.1958.

⁵ Milčetić, Vanda: Pamtim samo lijepo. Varaždinske vijesti br. 2037. 2.02.1984.

* grafički istaknuo autor

kovića, profesora Krešimira Filića, Augusta Fitzea, direktora Muške gimnazije, profesore Rudolfa Perca i Franju Košceca, te Stjepana Vukovića, voditelja arheološke zbirke Gradskog muzeja.⁶ Od početnog stanja 1947. godine sa 936 korisnika, ukupnog fonda 9.718 sv. i posudbe 13.689 knjiga, u drugoj godini rada, 1948. upisana su 2.083 člana, fond knjiga je povećan na 14.681 sv, a posudba je iznosila 31.352 knjiga.⁷ Najčitanije su knjige Maksima Gorkog, Jacka Londona i Charlesa Dickensa.

Velika čitaonica Gradske knjižnice 1949.

Čitaonica prima 109 naslova novina i časopisa, među kojima "Life" i "Paris Match". U tom razdoblju zabilježena je nabava poučnih i nastavnih dijafilmova, koji su predstavljali značajnu ponudu sve do kraja sedamdesetih godina 20. stoljeća.

Prvih poratnih godina osnivaju se narodne knjižnice čitaonice u mjestima varaždinskog okruga: u Bartolovcu u veljači, a Gornjem Kučanu u ožujku 1946, a nešto kasnije u Knegincu i Jalžabetu.⁸ Ukupno je okolici Varaždina djelovalo 7 uzornih seoskih čitaonica,⁹ u kojima se radilo volonterski sve do sredine šezdesetih godina.

⁶ Skok, Joža: Garestinski panopticum. Varaždinske studije, eseji, članci i autobiografski zapisi. Varaždinske Toplice, 2007, str. 107.

⁷ Varaždinske vijesti br. 230. 3.08.1950.

⁸ Varaždinske vijesti br. 42. i 45/1946.

⁹ Milčetić, Vanda: Čitaonica danas. Bilten Saveza ustanova i organizacija za širenje knjige NRH, br. 5-6/1962, str. 1-4.

Sredinom pedesetih godina, započinje djelovanje pokretnih knjižnica za naselja koja su udaljena od Varaždina, zamišljenih kao program koji selima osigurava nove knjige, koje se nakon korištenja šalju u druga naselja. 1960/61. godine opremljeno je 14 pokretnih knjižnica za mjesta Kučan, Beletinec, Zamlaka, Novi Marof, Kelemen, Presečno, Bartolovec, Kneginec, Ilija Podrute, Vidovec, Biškupec, te za Dječji odjel bolnice s ukupno 1.470 knjiga i gotovo 2.000 čitatelja.¹⁰ Za prijevoz sanduka knjiga su se ponekad koristila i kola sa zapregom, a gospođa V. Milčetić se prisjeća: "Knjige smo u sela nosili u cekerima, ali je to zamrlo u vremenima plaćanja, jer naravno novaca za baš sve platiti, nije bilo. ..."¹¹

U travnju 1958. godine održana je proslava 120. godišnjeg jubileja Ilirske čitaonice na koji su pozvani knjižničari iz svih gradova Hrvatske. Razgledane su seoske čitaonice u Jalžabetu i Kučanu, upriličena svečana akademija u čijem je programu nastupio Dječji zbor Muzičke škole Varaždin, glumci i orkestar Narodnog kazališta "August Cesarec" Varaždin. Na kraju proslave održana je glavna godišnja skupština Društva bibliotekara Hrvatske.

*Odjel za djecu, Odjel za mlade i strane literature
(Vila Bedeković)*

Početak rada Odjela za djecu krajem 1958. godine predstavlja značajno proširenje programa rada Gradske knjižnice za najmlađe korisnike u Ul. A.

¹⁰ Podaci o radu Gradske knjižnice za god. 1954-1963.

¹¹ Milčetić, Vanda: Pamtim samo lijepo. Varaždinske vijesti br. 2037. 2.02.1984.

Cesarca 10. Od početka djelovanja u "dječjoj knjižnici" započeli su različiti programi poticanja kreativnosti, čitanja i druženja djece, koji su obuhvaćali velik broj korisnika, koji su potrebu za čitanjem kasnije nastavili kao korisnici Odjela za odrasle. Odmah na početku djelovanja gostovali su književnici Mato Lovrak i Anđelka Martić.

Kao zanimljivost spominjem da je cjelokupni inventar - police, stolove, stolice i dr. izradio je varaždinski stolar Kociper i bio izložen na Zagrebačkom velesajmu i dobio brojne pohvale.¹²

U razdoblju od 1947. do 1958. godine Gradska knjižnica i čitaonica "Sloboda" Varaždin, unatoč teškim uvjetima razvila se u veliku knjižnicu i postala nezaobilazna ustanova kulture grada Varaždina. Od tog vremena slovi kao uzorna knjižnica u okvirima Republike Hrvatske.

Na kraju ovog razdoblja, tj. 1958. godine Gradsku knjižnicu koristi 3.014 članova, godišnja nabava iznosi 2.520 sv., a ukupni fond dosegnuo je 33.322 knjige.¹³

Posudba te godine bilježi 87.362 knjige.¹⁴

GRADSKA KNJIŽNICA OD 1959. DO 1968.

U siječnju 1959. godine održano je u Gradskoj knjižnici savjetovanje o radu narodnih knjižnica i čitaonica u Kotaru Varaždin. Stanje nije ocijenjeno zadovoljavajućim, jer ... osim općine Varaždin, stanje je zabrinjavajuće. Novi Marof i Lepoglava nemaju čitaonica, a u Varaždinskim Toplicama se čitaonica u kratko vrijeme nekoliko puta selila, kao i u Novom Marofu. ... Osim u Ludbregu i Ivancu, knjižnice u općinskim centrima imaju malo knjiga ...¹⁵ Takva je ocjena potvrđena na sjednici Narodnog odbora kotara Varaždin dvije godine kasnije i naglašeno da treba poboljšati rad knjižnica i čitaonica. Istaknut je primjer Varaždina, koji posjeduje reprezentativnu Gradsku knjižnicu kojom se u raznim vidovima koriste i ostali stanovnici našeg kotara, naročito školska omladina i studenti ... Putujuće knjižnice proširuju knjigu u ona mjesta gdje nema povoljnih uvjeta za rad samostalnih knjižničnih ustanova.¹⁶

¹² Štimac, Jasminka: Specifičnosti varaždinskog knjižničnog prostora i opreme, str. 4. Varaždin, 2008.

¹³ Podaci o radu Gradske knjižnice za god. 1954-1963.

¹⁴ Milčetić, Vanda, *ibid.*

¹⁵ Varaždinske vijesti br. 675. od 22. 01. 1959.

¹⁶ Varaždinske vijesti br. 797. od 1.06. 1961.

Već 1961. godine osnovana je zbirka dijafilmova sa više od 840 naslova. Nabavljen je i diaprojektor, korišten u obrazovanju sve do početka sedamdesetih godina 20. st. Već tada se pomišljalo na stvaranje diskoteke s dramskim tekstovima i klasičnom glazbom i narodnom umjetnošću, fototeke, te zbirke zapisa govora i javnih nastupa.¹⁷ Nažalost ove zamisli nisu mogle biti ostvarene zbog pomanjkanja novaca i prioriteta nabave knjiga.

Početak šezdesetih godina u knjižnice Hrvatske primjenjuju klasifikaciju knjiga prema podjeli Univerzalne decimalne klasifikacije - UDK. Iako je od početka primjene UDK proteklo punih 50 godina, prvobitna koncepcija podjele cjelokupne knjižne građe u devet osnovnih skupina ostala je do danas nepromijenjena, ali se zato povećala podjela na podskupine, zbog sve veće specijalizacije sadržaja knjiga i povećanja pojedinih skupina.

1962. godine Gradska knjižnica je raspolagala s ukupno 44.104 knjige, u to vrijeme šesta knjižnica po veličini fonda iza knjižnica Zagreba, Splita i Rijeke.¹⁸ Uz redovan rad, malobrojne knjižničarke¹⁹ obradile su po zahtjevima suvremene knjižničarske struke zahtjevan fond Odjela za odrasle i Odjela za djecu. Izrađeni su abecedni i stručni katalog kako bi se korisnicima pružilo što više informacija o građi.

Uz sve to pomogle su prijelaz na UDK knjižnicama u Varaždinskim Toplicama i Ivancu.

U studenom 1964. godine započela je adaptacija prostorija u kojoj će se omogućiti slobodan pristup knjigama u prostoru prijašnje velike čitaonice. Ukupni fond već je tada povećan na gotovo 50.000 sv. i spremište je postalo pretijesno. U roku od tri mjeseca izvršeno je opremanje i uređenje prostora prema projektu ing. Merlića i Sambola. Police, vitrine, katalogi i stolovi modernog dizajna izrađeni su u Drvno-industrijskom poduzeću "Florijan Bobić" Varaždin.²⁰

Uz otvorenje Gradske knjižnice u proljeće 1965. godine o novom načinu i mogućnostima rada gospođa Milčetić je izjavila:

"U sada stvorenim uvjetima rada knjižničar u punoj mjeri postaje informator, može razgovarati s čitaocima ... on im pomaže u izboru knjiga, upućuje ih na literaturu koja im je potrebna, savjetuje se s njima, razmjenjuje mišljenja.

¹⁷ Varaždinske vijesti br. 827-8. od 28.12.1961.

¹⁸ Bilten Saveza ustanova i organizacija za širenje knjige NRH br. 5-6/1962.

¹⁹ 1962. godine uz V. Milčetić zaposlene su knjižničarke B. Šulte, D. Kutnjak, N. Brajko-Kos, V. Ostojić i B. Kudumija.

²⁰ Štimac, Jasminka, o.c.

Članovi su ovu novinu izvrsno primili, interes je bio izvanredno velik, a zanimljivo je da su danas posuđene knjige koje se duže vrijeme nisu tražile ...”²¹

U to vrijeme Gradsku knjižnicu koristi 4.593 članova, nabava knjiga iznosi 3.158 sv, a godišnja posudba dosegla 135.000 knjiga. Sačuvan je “Pregled članova po općinama za 1965. godinu”²² iz kojeg je vidljivo da je upisano 2.387 Varaždinaca, 153 osobe iz Čakovca, 106 iz Ludbrega, 182 iz Novog Marofa, 254 iz Ivanca, te pedesetak korisnika iz šireg područja Zagorja i Podravine.

Krajem studenog 1968. godine obilježena je 130. obljetnica od osnutka Ilirske čitaonice i rođenja slaviste Vatroslava Jagića. U toj prigodi ustanova i njezina direktorica primili su visoka odlikovanja Predsjednika FNRJ Josipa Broza Tita za zasluge u kulturnom djelovanju. Održana je izložba knjiga i novina tiskanih u Varaždinu, te svečana akademija posvećena V. Jagiću.

GRADSKA KNJIŽNICA SEDAMDESETIH GODINA XX. STOLJEĆA

Djelovanje Gradske knjižnice i čitaonice “Sloboda” Varaždin sedamdesetih godina, od 1969. do 1978. godine obilježavaju aktivnosti na formiranju zbirke i osnivanje područnih knjižnica u naseljima i poduzećima.

U članku Vande Milčetić “Dvije zbirke Gradske knjižnice u Varaždinu”, prikazano je stvaranje zbirke građe ilirske čitaonice i početak nastanka zavičajne zbirke “Varasdiniensia”.

“U godini 1968. - kad je Gradska knjižnica slavila 130-godišnjicu osnivanja Ilirske čitaonice, priredili smo izložbu knjiga, novina i časopisa sačuvanih iz knjižnog fonda Ilirske čitaonice. Taj fond svjedoči o težnjama ljudi okupljenih u Ilirskoj čitaonici da sabiru knjige na hrvatskom jeziku ...

Jedan od zadataka matičnih knjižnica je i sakupljanje knjiga, časopisa i drugog bibliotečnog materijala koji govori o kraju u kojem knjižnica djeluje. Već niz godina sakuplja Gradska knjižnica materijal za svoju zavičajnu zbirku. U zbirku ulaze djela koja su tiskana u Varaždinu, djela koja obrađuju geografiju i povijest Varaždina i njegove regije, kulturnu, privrednu i političku problematiku, djela autora koji su po svom rođenju ili radu vezani za Varaždin ... Do sada su obrađene knjige i brošure, prilozi u časopisima, kalendarima, almanasima i uvršteni u katalog zavičajne zbirke ...”²³

²¹ Varaždinske vijesti br. 1057. od 4.03.1965.

²² Podaci o radu Gradske knjižnice za god. 1964-1970.

²³ Milčetić, Vanda: Dvije zbirke Gradske knjižnice u Varaždinu. Knjiga i čitaoci, god. 4/1970, br. 3-4, str. 12-14.

U nastojanjima za širenje knjige i čitanja, prvo započinje s radom područna knjižnica u naselju Vinica (1968.), a nešto kasnije u Petrijancu (1969.) Njihovo je djelovanje povezano sa osnovnim školama, a knjižničari su prosvjetni radnici.

Početak sedamdesetih godina prošlog stoljeća započinje program širenja knjige među radnicima.

Pjesnik Jure Kaštelan u „Varteksu“

1971. Gradska knjižnica primila je Nagradu „Pavao Markovac“ Saveza sindikata Hrvatske „za zapažene uspjehe u približavanju knjige i drugih kulturnih vrijednosti radnicima u tvornicama“. Ova aktivnost se uspješno razvijala i kroz desetak godina stvoreni su uvjeti za posudbu knjiga u Varaždinskoj industriji svile, konfekcije i kišobrana (VIS), Varteksu, PPK „Koka“, Termoplenu, „Mundus-Bobić“, Ugostiteljskoj radnoj organizaciji Varaždin i Vartilenu. Uz redovitu nabavu i dopunjavanje fonda knjiga u ormarićima o kojima su brinuli animatori - radnici poduzeća educirani u Gradskoj knjižnici, bilo je na raspolaganju oko 2.000 knjiga. U tvornicama su pred radnicima nastupali i književnici Joža Horvat, Jure Kaštelan Dragutin Tadijanović i drugi.

U dokumentaciji s početka sedamdesetih godina ukazano je na nedostatak spremišnog prostora za knjige ... pa će u narednoj godini trebati ozbiljno prionuti uz adaptaciju sadašnjeg pomoćnog spremišta knjiga. U 1972. godini moći će se problem smještaja knjiga riješiti izradom nekoliko polica ...²⁴ Od

24 Izvještaj o radu Gradske knjižnice u 1971. godini.

tog vremena započinju stalna nastojanja za povećanje prostora za pohranu knjiga, a prvi korak bilo je uređenje pomoćnog spremišta (sada ured ravnatelja), u kojem je prema rješenju tvornice "Primat" iz Maribora stvorena metalna konstrukcija sa policama na dva kata za više od 20.000 knjiga. Police su kasnije prenijete u podrumsko spremište i koriste se i dandanas, a dio se koristi i u spremištu Odjelu za djecu.

U veljači 1973. u Gradskoj knjižnici je nastupio pjesnik Gustav Krklec, dok je u ožujku obilježena 60. obljetnica pjesničkog stvaranja Zvonka Milkovića. Karlo Štajner, autor dokumentarne knjige "7.000 dana u Sibiru" gostovao je u travnju te godine. U listopadu Varaždincima je svoje stihove čitao Dragutin Tadijanović. Predstavljanja novih izdanja, književne večeri, te predavanja uglednih gostiju iz Zagreba bila su stalni doprinos Gradske knjižnice kulturnom životu Varaždina.

1975. godine pjesnik Zvonko Milković daruje Gradskoj knjižnici svoju privatnu biblioteku od 2.394 knjige, rukopise i drugu građu, što je odmah obrađeno i pohranjeno uz zavičajnu zbirku.

Iz "Varaždinskih vijesti" br. 1686 od 19. svibnja 1977. godine saznajemo da je utemeljeno Društvo bibliotekara Varaždinske regije koje su osnovali knjižničari Varaždina, Čakovca, Ivanca, Ludbrega, Novog Marofa i obrazovnih ustanova s ciljem unapređenja knjižničarske struke. Sjedište Društva trajno je u varaždinskoj gradskoj knjižnici.

U 1978. godini Knjižnicu je koristilo 6.406 članova, prinovljene su 2.403 knjige i posuđeno 190.258 sv.

U rujnu 1978. godine dugogodišnja direktorica Vanda Milčetić odlazi u zasluženu mirovinu nakon trideset godina inovativnog rada i rukovođenja. Njezin doprinos razvoju Gradske knjižnice od 1948. do 1978. godine je nemjerljiv, a trajno mjesto u varaždinskoj kulturi i ugled ustanove u javnosti njezino su djelo. Odlikovana je Ordenom zasluga za narod, primila je "Kukuljevićevu povelju" Hrvatskog bibliotekarskog društva, Nagradu "8. svibnja" Skupštine općine Varaždin, Nagradu "Pavao Markovac", bila zastupnica Sabora NR Hrvatske ...

Za novog direktora Knjižnice imenovan je autor ovih redaka, koji ostaje na dužnosti do početka 1983. godine.

GRADSKA KNJIŽNICA OD OSAMDESETIH DO DEVEDESETIH GODINA 20. ST.

U ljeto 1980. godine Gradska knjižnica dolazi u posjed ostavštine književnika i akademika Gustava Krkleca, zahvaljujući odlukama Općine Varaždin i Republičke zajednice kulture Hrvatske u Zagrebu. Cjelokupna građa smještena je u spremištima Gradske knjižnice, a sadržavala je 5.100 knjiga, 500 časopisa, više od tisuću pisama hrvatskih, slovenskih, bosanskih i srpskih pisaca, kao i stranih književnika, uz velik broj pisama i fotografija.

U spomen na Gustava Krkleca Zajednica kulture općine Varaždin i Gradska knjižnica organiziraju pjesnički natječaj "Srebrna cesta" koji je afirmirao Ivicu Jembriha, Stanislava Petrovića, Ivana i Jagodu Zamoda.

Zbirke G. Krkleca, Z. Milkovića i prof. M. Zuberu

Iako je knjižnica Gustava Krkleca u kratkom vremenu inventarizirana i katalogizirana, njezina pohrana i odgovarajući smještaj omogućen je tek početkom 2002. godine. Stvoren je zajednički prostor za spomen-zbirke pjesnika Zvonka Milkovića, Gustava Krkleca i prof. Marijana Zuberu u uredu ravnatelja. Knjige i druga građa spomen-zbirke mogu se pretraživati na web stranicama Gradske knjižnice <http://knjiznica-vz.hr/> <http://library.foi.hr/m3/>

Početak osamdesetih godina 20. st. Varaždin je u znaku proslave 800-godišnjice prvog pisanog spomena grada 1181. - 1981. U programu je i Gradska knjižnica našla svoje mjesto, te se pristupilo temeljitom uređenju Odjela za odrasle, čije je višegodišnje i stalno korištenje ostavilo tragove. Izvršeno je lakiranje parketa, krečenje, popravci električnih instalacija i povećan broj policia za knjige. U dotadašnjoj garderobi izmijenjen je pod a prostor uređen u čitaonicu novina i časopisa uz mogućnost održavanja likovnih izložbi. Prijašnji prostor čitaonice postaje ured ravnatelja i prostor zavičajne zbirke. U studijskoj čitaonici obnovljen je pod i popravci rasvjete. Izrađene su velike vitrine za pohranu referentne zbirke i građe koja se daje na korištenje samo u prostoru Knjižnice.

Obnovljeno je krovništvo i neophodni radovi u svim prostorijama Odjela za djecu.

Krajem svibnja 1981. održana u je u Varaždinu 23. skupština Hrvatskog bibliotekarskog društva na kojoj je sudjelovalo oko 200 delegata iz svih knjižnica Hrvatske. U središtu rasprava bila je tema o stvaranju bibliotečno-informacijskog sistema Hrvatske, zamisli o povezivanju knjižnica sa drugim izvorima podataka. Računala su u to vrijeme u knjižnicama bila gotovo nepoznata, a računalni sustav posjedovala je jedino Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu.

Gradska knjižnica pripremila je za ovaj skup dokumentarnu izložbu "Varaždin i pisana riječ 1181-1981" koja je predstavljala sintezu pisanih dokumenata i tiskanih knjiga u Varaždinu kroz punih osam stoljeća. Skupštinu su dobrim dijelom organizacijski pripremili knjižničari Varaždina, a gosti su bili zadovoljni programom i gostoljubljem domaćina.

Krajem 1981. godine Gradska knjižnica organizirala je književnokritički okrugli stol u spomen književniku i akademiku Gustavu Krklecu. Program je moderirao književni kritičar Dalibor Cvitan, a sudjelovali su Joža Skok, Želimir Stublija, Darjan Zadravec i Goran Babić.

U proljeće 1982. godine Gradska knjižnica pripremila je izložbu knjiga i časopisa o tekstu, jer Varaždin tada slovi kao "jugoslavenski Manchester", tj. središte tekstilne industrije. U studenom je priređena izložba "Proizvodnja hrane" kao ilustracija koncentracije prehrambene industrije u Varaždinu i Međimurju. Na obadvije izložbe sudjelovao je svojim publikacijama ISIP - Internacionalna stalna izložba publikacija Zagreb.

U vremenu od 1978. do 1983. godine Gradska knjižnica bila je u trendu društveno aktualnih i stručnih zahtjeva u složenim uvjetima. Materijalne

moгуćnosti bile su ograničene uz stalni rast cijena, dok se brojnost korisnika znatno povećala.

Članstvo u Odjelu odraslih i Odjelu za djecu iznosilo je 6.900 korisnika, nabava knjiga 3.742 sv, a ukupna posudba oko 200.000 knjiga. Područne knjižnice u "Varteksu" i VIS-u okupile su 2.500 članova; Mjesna zajednica Vinica i Nedeljanec 277 korisnika.

Izgled gradske knjižnice 1965 - 1995.

U vremenu od 1983. do 1988. godine za direktora je imenovan Josip Herceg, koji nastavlja suradnju s poduzećima na otvaranju ormarića i nabavi knjiga. "Krajem 1985. godine u radnim organizacijama Varteks, VIS, PPK Koka, Termoplin, Mundus-Florijan Bobić, Vartilen i Ugostiteljskoj radnoj organizaciji Varaždin djeluje 25 knjižnih ormarića sa 5.000 knjiga i 4.000 čitalaca. ... Knjižni fond Gradske knjižnice i čitaonice "Sloboda" povećao za daljnjih 16.000 knjiga ... Knjižnica ima preko 14.000 članova i korisnika, koji godišnje posuđuju 240.000 knjiga. U knjižnici je zaposleno 14 stručnih radnika, a od 1986. osnovana je općinska i regionalna matična služba ..."²⁵

Gradska knjižnica, Fakultet organizacije i informatike Varaždin i Općina Varaždin uz suradnju Nacionalne i sveučilišne knjižnice i organiziraju u rujnu 1984. seminar o Bibliotečno-informacijskom sistemu. Program je realiziran u okviru šest tematskih područja, utvrđeno je stanje fondova, nabave, obrade,

²⁵ Herceg, Josip: Razvoj Gradske knjižnice i čitaonice "Sloboda" od 1959. do 1988. godine s projekcijom razvoja do 2000. godine. Godišnjak Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin br. 1, str. 95. Varaždin, 1995.

posudbe, prostore, kadrova, opreme i financiranje. Predstavljen je program postupne kompjutorizacije bibliotečne djelatnosti.

Prema prihvaćenom konceptu BIS općine Varaždin predstavlja funkcionalno i funkcijski povezanu mrežu knjižnica, informacijskih centara privrednih poduzeća, znanstveno-istraživačkoj djelatnosti, školstvu i društveno-političkoj zajednici (tj. općini Varaždin), čije je središte Gradska knjižnica i čitaonica "Sloboda" preoblikovana u suvremeni bibliotečno-informacijski centar kao informacijsko i kulturno središte za Općinu Varaždin.

Analiza stanja prostora pokazala je da za provedbu ove koncepcije nedostaje 1300 m² prostora, a za sve poslove trebala bi 32 djelatnika, te razna oprema, međutim svega dva računala.²⁶

29. ožujka 1988. godine obilježena je 150. obljetnica osnutka varaždinske ilirske čitaonice i rođenja slaviste Vatroslava Jagića uz izložbu knjiga iz vremena preporoda, a prigodno predavanje održao je prof. Miroslav Šicel. U studenom je Knjižnica priredila izložbu djela Augusta Šenoe, rođenog 1838, a u prosincu je priređen program za 160. obljetnicu osnivanja Muzičke škole Varaždin, te jubileja Gradske knjižnice i V. Jagića. Program su izveli renomirani glazbenici: Ruža Pospis Baldani, Višnja Mažuran, Inge Heintl, Jurica Murai, Josip Klima, Rudolf Klepač, zbor i instrumentalni sastavi Muzičke škole.

1989. godine za direktora je imenovan Ernest Fišer, koji ostaje na dužnosti do siječnja 1992. Na početku njegova mandata „Varaždinske vijesti“ objavljuju razgovor iz kojeg saznajemo da se uređuje podrumski prostor (prije depo-skladište ugljena za kotlovnice) veličine 150 m². Spremište je završeno u proljeće 1990. godine i omogućen je smještaj 400 dužnih m polica za pohranu novina, časopisa, zaštićenog fonda, ostavštine G. Krkleca i dijela zavičajne zbirke.

Samoupravna interesna zajednica kulture općine Varaždin osigurala je 1989. godine sredstva za radno mjesto informatičara i dva PC računala. Odmah je započet unos knjiga prema programu zagrebačke knjižnice „Medveščak“. Gradska knjižnica Varaždin je jedna od malobrojnih koja je računalno obradila svu stariju i noviju građu, kao i knjige zbirki Z. Milkovića, G. Krkleca i prof. M. Zuberu.

U jesen 1990. godine Gradska knjižnica i Zavod za znanstveni rad JAZU u Varaždinu organiziraju znanstveni kolokvij posvećen 100. obljetnici smrti Metela Ožegovića (1814.-1890.) uz koji je priređena dokumentarna izložba

²⁶ Herceg, Josip, o.c. str. 97-100.

„Metel Ožegović i njegovo doba“. Učesnici skupa predložili su da Gradska knjižnica nosi ime svog osnivača - Metela Ožegovića, što je provedeno 1991. godine. Radovi sudionika skupa objavljeni su u „Varaždinskim vijestima“ za prosinac 1990, Godišnjaku br. 1/1995. Gradske knjižnice i Radovima Zavoda za znanstveni rad HAZU u Varaždinu br. 8-9/1996.

Gradska knjižnica zabilježila je 1990. godine 4.758 korisnika, dok je u fond prinovljeno 3.090 knjiga. Ukupna posudba knjiga s ormarićima u poduzećima iznosila je 168.980 sv.²⁷

1991. godina u povijesti je obilježena osamostaljenjem Republike Hrvatske, ali i po velikosrpskoj agresiji na Republiku Hrvatsku, što se odrazilo i na život građana Varaždina. Sredinom rujna došlo je do napada jugovojske na grad sa ljudskim žrtvama i štetama na zgradama u povijesnoj jezgri. Raritetne knjige, zbirke, umjetničke slike, mikrofilmovi i druge vrijednosti pohranjene u podrumsko spremište, u kojem su ostale na sigurnom do početka 1992. godine, kada je neposredna ratna opasnost za Varaždin minula.

Ratna zbivanja 1991. godine osjetno su smanjila članstvo i posudbu knjiga, dok je nabava sa donacijama iznosila 4.143 sv. Ukupno stanje fonda povećano je na 100.820 sv.

U vremenu 1983. - 1991. u knjižnici bilo je zaposleno ukupno 15 djelatnika od čega 10 knjižničara, od kojih 6 s visokom naobrazbom.

GRADSKA KNJIŽNICA OD 1992. - 2007. GODINE

U veljači 1992. godine za ravnatelja je imenovan Marijan Kraš, koji je na dužnost biran kroz četiri mandata - sve do 2008. godine.

Jedna od prvih zadaća bilo je uređenje čitaonice novina i časopisa koja je djelovala u improviziranim uvjetima sa minimalnim brojem naslova. Skromnim sredstvima ulazna prostorija u Knjižnicu je uređena, nabavljen okrugli stol i dvadesetak stolica, izložbena vitrina s ormarićima za odlaganje časopisa i ormar za TV i video. Uz ulaz postavljen je velik portret Metela Ožegovića i Poziv za osnivanje Društva narodnog – Ilirske čitaonice od 15. siječnja 1838. - prve narodne čitaonice u sjevernoj Hrvatskoj. Iznad vitrina postavljene su uvećane razglednice starog Varaždina i zelenilo. Povećana je pretplata domaće i strane periodike i izložena posjetiteljima, među ostalima tjednici „Time“, „Stern“, „Paris Match“ i „National Geographic“. Čitaonica je svečano otvo-

²⁷ Varaždinske vijesti 31.01.1991.

rena u travnju 1993. godine uz brojne goste i Varaždince, među kojima i mr. Božo Biškupić, ministar kulture RH.

Sljedeća velika investicija započela je 1995. godine, a prvo je obuhvatila cjelovitu adaptaciju prostora slobodnog pristupa, studijske čitaonice, čitaonice novina i obrade knjiga. Drugi projekt bila je statička sanacija spremišta knjiga obavljena tijekom 1997. godine, završena uz svečanost 160. obljetnice 1998. godine. Dok su trajali radovi Knjižnica je redovno radila, a zbog uređenja bila je zatvorena samo jedan dan.

Ovim radovima, djelatnicima i korisnicima stvoreni su neophodni uvjeti za suvremeno poslovanje i smještaj građe. U podovima je instalirana telekomunikacijska mreža za brojna računala - krajem 2007. u Odjelu za odrasle koristi se dvadesetak računala, poboljšana je rasvjeta, a naknadno je ugrađen klima-uređaj. Spremište je povezano sa podrumskim prostorom stepenicama i malim teretnim dizalom za brži put do knjiga.

Kako se fond knjiga ubrzano povećavao u spremištima je prostor za police iskorišten do krajnosti. Posljednja ugradnja 200 dužnih m polica izvršena je 2006. godine, a iskorišten je materijal polica i vitrina preostao od prijašnje opreme.

Odjel za djecu – kutić sa računalima

Odjel za djecu neznatno je proširen 1998. godine, a cijelo prizemlje zgrade dodijeljeno je na korištenje Gradskoj knjižnici 2001. godine. Cjelovito uređenje uslijedilo je 2003. godine, uređenjem prostora dviju igraonica i spremi-

šta. Pored obnove zidova i podova, instalirano je centralno grijanje na plin, izmijenjene elektroinstalacije i rasvjeta, postavljena računalna mreža sa dva računala za najmlađe korisnike. Nabavljene su nove police za knjige, te ormarići za igračke i elektroničku građu, kao i ostala oprema za dječji uzrast. Povezivanje sa središnjim računalom Gradske knjižnice izvršeno je bežičnim putem, prvi primjer u narodnim knjižnicama, u upotrebi i danas.

Sto i šezdeseta obljetnica osnivanja Ilirske čitaonice 1838. - 1998. je obilježena radno, uz pokroviteljstvo Ministarstva kulture Republike Hrvatske i suradnju Grada Varaždina. Pored završetka radova na uređenju i sanaciji prostora Odjela za odrasle i uređenja Odjela za djecu, tiskan je vodič o svim knjižnicama u Varaždinskoj županiji. Najznačajnija aktivnost bila je organiziranje međunarodnog savjetovanja "Knjižnice europskih gradova u 21. stoljeću" sa više od sto sudionika. Uz ovaj skup tiskan je Godišnjak br. 2 Gradske knjižnice opsega 316 str. i knjižničarskim radovima 37 autora iz Hrvatske i inozemstva.

Ogranak Banfica

Otvorenje Ogranaka Banfica u svibnju 2002. godine u najvećem varaždinskom stambenom naselju omogućeno je zahvaljujući Gradu Varaždinu koji je ustupio na korištenje prizemlje zgrade u Ul. N. Tesle 20, površine 70 m² i podrumskim spremištima 80 m². Prostor je u cijelosti uređen, od centralnog grijanja, police i druge opreme, uz kompjuterske veze sa Gradskom knjižnicom, sa dva računala za korisnike, kutićem za najmlađe i prostorom za učenike osnovnih škola. U podrumski prostor preseljen dio starije građe iz preopterećenog Odjela za odrasle.

Neophodno ulaganje Gradske knjižnice u 2007. godini bila je izmjena krovišta i djelomično uređenje tavanog prostora Vile Bedeković, te uređenje prvog kata ove zgrade za djelatnost Odjela za mlade i Odjela strane literature. Izvršeni su opsežni obrtnički i drugi radovi, nabavljena funkcionalna oprema koja se skladno uklopila u prostor. Korisnicima je omogućen rad s osam računala: dostupnost Internetu, uporaba skenera i pisača. Program rada Odjela za mlade prvenstveno je podređena interesima i sklonostima mladih u odrastanju. Na raspolaganju je zbirka stripova, časopisi, društvene igre i odgovarajuća literatura za tinejdžerski uzrast. Odjel ujedno posuđuje elektroničku građu (CD-ROM i DVD.) Omogućeno je slušanje glazbe, projekcije filmova, te održavanje predavanja i skupova za mlade.

Informatički razvitak Gradske knjižnice pratio je napredak tehnologije i sve šire korištenje računala. Puni početak primjene kompjutera uslijedio je 1995. godine, prvom fazom razvoja softvera METEL, narednih godina METEL WIN. Ovaj kompleksan sustav sadrži povezane module korisnika, katalogizacije, posudbe i povrata knjiga, pretraživanja, normativnih datoteka, komunikacija i modul pomoćnih programa i administriranja koji omogućuju izvršavanje svih rutinskih poslova, pohranu i njihovo korištenje. Članske iskaznice korisnika i svaka pojedina knjiga obilježene su linijskim kodom, koji knjižničaru trenutno pokazuju odgovarajuće podatke o zaduženju pojedinog člana ili status knjige. Osobni podaci korisnika i posuđivanje knjiga su zaštićeni i nisu dostupni na mreži ili upite drugih osoba.

Djelatnici Gradske knjižnice razvili su brz i racionalan sustav obrade prinova građe, koja godišnje premašuje brojku od 10.000 jedinica, uz obradu i ažuriranje baze knjiga prigodom godišnjih revizija fonda. Zaostaci kod unosa i tehničke obrade nisu zabilježeni, tako da se knjige mogu ponuditi korisnicima odmah po prispijeću. Korištenje baze podataka o knjigama u programu OPAC putem Interneta omogućeno je od 1989. godine i može se pretraživati tijekom 24 sata na web adresi <http://library.foi.hr/m3/>

Društvena i javna kulturna djelatnost bitno je obilježje rada Gradske knjižnice od početka njezinog djelovanja: u Varaždinu su nastupili svi generacijski predstavnici hrvatske književnosti, sveučilišni profesori i društveni radnici.

Godišnje je održavano je više od dvadeset programa: promocije aktualnih knjiga, predavanja ili skupova. Predstavljena su izdanja Fakulteta organizacije i informatike Varaždin i nakladnika iz Zagreba, Varaždinskog književnog društva, virtualni putopisi obitelji Lipljin o Africi, Meksiku, Egiptu i Turskoj.

Gradska knjižnica s opremom iz 1995. godine

Na inicijativu Gradske knjižnice, Gradsko poglavarstvo Grada Varaždina prihvatilo je projekt "Idejno rješenje zgrade Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin". Lokacija za gradnju zgrade predviđena je u Ul. kralja Petra Krešimira IV. i odobreno zemljište od 6.000 m², dok će zgrada imati bruto površinu 4.500 m². Projekt je uvršten u kapitalne investicije Grada Varaždina do 2010. godine, a trenutno je u izradi idejni projekt zgrade.

Na kraju 2007. godine u Gradskoj knjižnici i čitaonici "Metel Ožegović" Varaždin radi ukupno 21 djelatnik, od kojih je 17 knjižničara. Diplomiranih knjižničara (VSS) zaposleno je 11, a 6 su pomoćni knjižničari (SSS). Ostala četiri djelatnika obavljaju administrativno-knjigovodstvene poslove i održavanje čistoće. Od 1992. do 2007. godine uposleno je sedmero djelatnika, uglavnom sa visokom naobrazbom i studijem knjižničarstva.

Gradska knjižnica krajem 2007. godine djeluje na tri lokacije: Odjel za odrasle u zgradi Hrvatskog narodnog kazališta veličine 741 m², Odjel za djecu površine 245 m², Odjel za mlade i strane literature (Vila Bedeković) – 174 m² i Ogranak Banfica 150 m². Ukupni prostor koji koristi Gradska knjižnica ima površinu 1.310 m². Ukupna dužina zapremljenih polica iznosi 4.500 m.

Gradsku knjižnicu koristilo je 2007. godine 10.932 korisnika, od čega odraslih 5.881, a djece uključujući srednjoškolce 5.051 član. Nabava knjiga i druge građe bilježi 10.290 jedinica, ukupna posudba 291.563 knjiga i druge građe, dok je ukupno stanje fonda knjiga i zbirki iznosilo 198.336 jedinica građe.

SAŽETAK

GRADSKA KNJIŽNICA VARAŽDIN OD 1947. DO 2007. GODINE

Razvitak i djelovanje Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin u razdoblju od 1947. do 2007. godine predstavljeno u ovom radu potvrđuje uvodnu premisu o uspješnom putu i samozatajnom radu, ali i rezultatima koji prelaze lokalne granice grada i regije.

Od ustanove koja je svoj prostor stalno prilagođavala potrebama korisnika i pohrani knjiga, od početnih 9.718 sv. u proteklih šezdeset godina povećala je na 198.336 knjiga. Kroz to vrijeme Knjižnicu je koristilo 420.000 članova, koji su posudili više od 10 milijuna knjiga.

Ključni elementi za ovaj uspješan put prvenstveno su knjižničari koji su poznavanjem struke, marljivo i odgovorno brinuli za program rada, korisnike i nabavu knjiga, u posljednje vrijeme i elektronsku građu i igračke za predškolski uzrast.

Istovremeno Gradska knjižnica postala je potreba žitelja Varaždina i okolice, a danas u njoj susrećemo generacije koje stalno koriste ovu ustanovu od malih nogu, za školovanje, tijekom zaposlenja sve do treće životne dobi.

Za razvitak i djelovanje u skladu s europskim standardima javnog knjižničarstva, Grad Varaždin, Varaždinska županija i Ministarstvo kulture RH trebaju omogućiti gradnju zgrade Gradske knjižnice. To je potrebno prvenstveno radi pohrane i očuvanja do sada nabavljenog knjižnog fonda i novih mogućnosti knjižničarstva za kulturne i obrazovne potrebe Varaždinaca u 21. stoljeću. To će biti ostvarenje *zaupanosti u Duh Domoljublja* iz *Poziva Metela Ožegovića* od 15. siječnja 1838. godine.

Ključne riječi: Knjižnice; Gradska knjižnica i čitaonica "Metel Ožegović" Varaždin od 1947. do 2007. godine - povijest 1947 - 2007.

SUMMARY

“METEL OŽEGOVIĆ”, VARAŽDIN PUBLIC LIBRARY AND READING ROOM, FROM 1947 TO 2007

The research into the history of national reading rooms and libraries in Varaždin and its surroundings in the 19th and 20th centuries has shed some light on the circumstances of how they came into existence and how they worked. There is a range of articles on that topic which represent significant contributions to the history of library science in Croatia. Still, a significant and interesting topic on the formation and development of Varaždin public library after the 2nd world war to our time, has failed to catch the attention of the researchers. According to my humble opinion, Varaždin Public Library has rapidly developed into a leading institution among national libraries during the course of the 1950s, not only in the north-west of Croatia, but also within the Republic of Croatia.

Keywords: Libraries; “Metel Ožegović”, Varaždin Public library and reading room, from 1947 to 2007 – history 1947 to 2007.

